

CENTRUM MEDYCZNE
KSZTAŁCENIA
PODYPLOMOWEGO

Program specjalizacji w dziedzinie

NEUROPATOLOGII

(moduł podstawowy i moduł specjalistyczny)

dla lekarzy nieposiadających odpowiedniej specjalizacji I lub II stopnia
lub tytułu specjalisty w odpowiedniej dziedzinie medycyny

(obowiązuje lekarzy, którzy rozpoczęli szkolenie specjalizacyjne w wyniku
postępowania kwalifikacyjnego - wiosna 2023 r.)

Zatwierdzam
z upoważnienia Ministra Zdrowia
Piotr Bromber
Podsekretarz Stanu
/dokument podpisany elektronicznie/

Warszawa 2023

CENTRUM MEDYCZNE
KSZTAŁCENIA
PODYPLOMOWEGO

Program modułu podstawowego

w zakresie

PATOMORFOLOGII

Program modułu podstawowego opracował zespół ekspertów

w składzie:

1. Prof. dr hab. n. med. Andrzej Marszałek – konsultant krajowy w dziedzinie patomorfologii;
2. Prof. dr hab. n. med. Radziśław Kordek - przedstawiciel konsultanta krajowego;
3. Prof. dr hab. n. med. Monika Prochorec-Sobieszek – przedstawiciel konsultanta krajowego;
4. Prof. dr hab. n. med. Agnieszka Hałoń – przedstawiciel konsultanta krajowego;
5. Prof. dr hab. n. med. Katarzyna Guzińska-Ustymowicz – przedstawiciel konsultanta krajowego;
6. Prof. dr hab. n. med. Wiesława Grajkowska – przedstawiciel Polskiego Towarzystwa Patologów;
7. Prof. dr hab. n. med. Mirosław Parafiniuk – przedstawiciel Naczelnej Rady Lekarskiej;
8. Prof. dr hab. n. med. Andrzej Mróz – przedstawiciel Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego;
9. Lek. med. Oliwia Andrzejak – przedstawiciel Naczelnej Rady Lekarskiej odbywający szkolenie specjalizacyjne.

I. CELE SZKOLENIA SPECJALIZACYJNEGO

1.Cele edukacyjne

Celem szkolenia specjalizacyjnego w ramach modułu podstawowego w zakresie patomorfologii jest nabycie wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych nakreślonych w niniejszym programie.

2.Uzyskane kompetencje zawodowe

Lekarz po ukończeniu szkolenia w ramach modułu podstawowego w zakresie patomorfologii uzyska uprawnienia umożliwiające podjęcie szkolenia w ramach modułu specjalistycznego w dziedzinie patomorfologii lub neuropatologii, nabędzie wiedzę w zakresie patogenezы chorób i ich obrazu morfologicznego oraz stosowanych metod i technik diagnostycznych w zakresie patomorfologii, wydawania opinii i orzeczeń lekarskich oraz propagowania profilaktyki i promocji zdrowia.

3. Uzyskane kompetencje społeczne

Lekarz w czasie szkolenia specjalizacyjnego kształtuje i rozwija postawę etyczną oraz doskonali kompetencje społeczne, a w szczególności:

- 1) kierowanie się w swoich działaniach nadrzędną zasadą dobra chorego;
- 2) respektowanie społecznie akceptowanego systemu wartości oraz zasad deontologicznych;
- 3) umiejętność podejmowania decyzji oraz gotowość wzięcia odpowiedzialności za postępowanie swoje i powierzonego sobie zespołu;
- 4) umiejętność właściwej organizacji pracy własnej i harmonijnej współpracy w zespole;
- 5) umiejętność nawiązywania relacji z pacjentem oraz rodziną i opiekunem pacjenta, z poszanowaniem godności osobistej oraz zróżnicowania kulturowego, etnicznego i społecznego;
- 6) znajomość psychologicznych uwarunkowań relacji lekarz — pacjent;
- 7) umiejętność przekazywania informacji o stanie zdrowia, rokowaniach i postępowaniu diagnostyczno-terapeutycznym.

II. WYMAGANA WIEDZA

Oczekuje się, że lekarz po ukończeniu modułu podstawowego w zakresie patomorfologii wykaże się znajomością niżej przedstawionej wiedzy w zakresie podstawowym, poznając najczęstsze jednostki chorobowe poszczególnych narządów, ich klasyfikację i patogenezę oraz obraz morfologiczny (wykładniki makroskopowe i obraz mikroskopowy).

Powinien także poznać techniki stosowane w patomorfologii oraz być przygotowany do szkolenia specjalizacyjnego w zakresie modułu specjalistycznego, podczas którego przede wszystkim powinien osiągnąć biegłość w diagnostyce mikroskopowej.

Uwaga: pod pojęciem „w zakresie podstawowym” należy rozumieć znajomość teoretyczną wymienionych zagadnień oraz umiejętność praktycznego makroskopowego (w tym autopsyjnego) i mikroskopowego rozpoznawania najczęstszych jednostek chorobowych.

Oczekuje się, że lekarz po ukończeniu modułu podstawowego w zakresie patomorfologii wykaże się przedstawioną poniżej wiedzą:

- 1) teoretyczne podstawy działania metod immunohistochemicznych;

- 2) podstawy molekularnych metod diagnostycznych i zastosowanie wybranych technik dla odpowiednich celów diagnostyki patomorfologicznej;
- 3) podstawy zastosowania immunohistochemii, mikroskopii elektronowej oraz metod molekularnych w diagnostyce patomorfologicznej;
- 4) diagnostyka morfologiczna i systemowa chorób tkanki łącznej;
- 5) czynniki prognostyczne w nowotworach złośliwych, ze szczególnym uwzględnieniem roli diagnostyki morfologicznej;
- 6) najczęstsze nienowotworowe choroby skóry, zmiany przednowotworowe i nowotwory skóry;
- 7) nienowotworowe choroby skóry: zapalne choroby skóry, diagnostyka chorób pęcherzowych, genodermatozy;
- 8) nowotwory skóry pochodzenia mezenchymalnego i limfatycznego;
- 9) znamiona barwnikowe i rozpoznawanie czerniaka złośliwego elementami diagnostyki różnicowej;
- 10) choroby zapalne i inne nienowotworowe błony śluzowej jamy ustnej;
- 11) diagnostyka morfologiczna prekursorów i naciekającego raka różnych okolic jamy ustnej;
- 12) inne nowotwory jamy ustnej;
- 13) zmiany zapalne zatok przynosowych, nosa i gardzieli oraz diagnostyka różnicowa tych zmian;
- 14) elementy morfologicznej diagnostyki nowotworów gardła, nosa, zatok przynosowych i migdałków;
- 15) zmiany nienowotworowe, szczególnie zapalne migdałków;
- 16) klasyfikacja, diagnostyka histologiczna torbieli zębopochodnych;
- 17) ważniejsze nowotwory zębopochodne;
- 18) inne choroby szczęk, w tym zmiany wewnątrzkościowe;
- 19) zmiany odczynowo-zapalne w obrębie krtani i tchawicy;
- 20) najczęstsze nowotwory głowy i szyi;
- 21) nowotwory krtani i tchawicy, ze szczególnym uwzględnieniem raka płaskonabłonkowego krtani, jego diagnostyki, określania czynników rokowniczych;
- 22) klasyfikacja i diagnostyka morfologiczna zapaleń płuc;
- 23) zastosowanie materiału biopsyjnego w diagnostyce śródmiąższowych chorób płuc;
- 24) inne nienowotworowe choroby płuc;

- 25) raki płuca: epidemiologia, etiopatogeneza, klasyfikacja morfologiczna, określanie czynników rokowniczych;
- 26) ocena zmian w obrębie oskrzeli, a w szczególności nowotworów, na podstawie materiału biopsyjnego;
- 27) pierwotne i wtórne (przerzutowe) nowotwory płuc, ze szczególnym uwzględnieniem roli immunohistochemii;
- 28) zapalne i inne nienowotworowe choroby opłucnej;
- 29) międzybłoniak opłucnej;
- 30) inne, zwłaszcza wtórne, nowotwory opłucnej wraz z zagadnieniami różnicowania z międzybłoniakiem;
- 31) grasiczaki: klasyfikacja i diagnostyka;
- 32) diagnostyka pierwotnych i wtórnych nowotworów śródpiersia;
- 33) inne zmiany chorobowe grasicy;
- 34) diagnostyka postaci wola endemicznego, zapaleń i innych chorób nienowotworowych tarczycy, z uwzględnieniem oceny materiału cytologicznego;
- 35) diagnostyka morfologiczna nowotworów tarczycy, z uwzględnieniem oceny materiału cytologicznego;
- 36) najważniejsze choroby przytarczyc: przerost, gruczolaki, rak;
- 37) diagnostyka ważniejszych chorób kory nadnerczy, ze szczególnym uwzględnieniem nowotworów;
- 38) zwojak płodowy współczulny: epidemiologia, diagnostyka wraz z czynnikami rokowniczymi;
- 39) najważniejsze choroby rdzenia nadnerczy, w tym *pheochromocytoma*;
- 40) ważniejsze choroby innych gruczołów dokrewnych;
- 41) podstawy rozpoznawania chorób przewodu pokarmowego, w tym ze szczególnym uwzględnieniem materiału biopsji endoskopowych;
- 42) zapalenia przełyku oraz choroby związane z zaburzeniami motoryki;
- 43) choroba refluksowa przełyku - diagnostyka morfologiczna;
- 44) podstawy diagnostyki morfologicznej raka przełyku;
- 45) diagnostyka zapaleń błony śluzowej żołądka;
- 46) zmiany przednowotworowe żołądka;

- 47) rak żołądka: etiopatogeneza, epidemiologia, klasyfikacja, diagnostyka histologiczna na podstawie materiału biopsyjnego i operacyjnego, morfologiczne czynniki rokownicze;
- 48) diagnostyka morfologiczna chorób wyrostka robaczkowego;
- 49) diagnostyka morfologiczna nienowotworowych chorób dwunastnicy i jelita cienkiego, z uwzględnieniem oceny materiału biopsyjnego i operacyjnego;
- 50) diagnostyka morfologiczna zespołów złego wchłaniania;
- 51) morfologia i diagnostyka zapalnych procesów w obrębie jelit, ze szczególnym uwzględnieniem wrzodziejącego zapalenia jelita grubego i choroby Leśniowskiego i Crohna;
- 52) diagnostyka morfologiczna polipów i polipowatości przewodu pokarmowego;
- 53) nowotwory nabłonkowe dwunastnicy wraz z brodawką Vatera i jelita cienkiego;
- 54) rak jelita grubego: etiopatogeneza, epidemiologia, klasyfikacja, diagnostyka histologiczna na podstawie materiału biopsyjnego i operacyjnego, morfologiczne czynniki rokownicze;
- 55) inne nowotwory jelita grubego;
- 56) chłoniaki strefy brzeżnej typu MALT oraz inne chłoniaki zajmujące przewód pokarmowy;
- 57) guzy stromalne (GIST) oraz inne nowotwory mezenchymalne przewodu pokarmowego;
- 58) zapalenia ślinianek;
- 59) histologiczna i cytologiczna diagnostyka nowotworów ślinianek;
- 60) diagnostyka ostrych i przewlekłych zapaleń wątroby, ze szczególnym uwzględnieniem oceny biopsji gruboigłowej;
- 61) diagnostyka różnicowa marskości wątroby, ze szczególnym uwzględnieniem oceny biopsji gruboigłowej;
- 62) pierwotne i wtórne (przerzutowe) nowotwory wątroby – diagnostyka, z uwzględnieniem oceny materiału cytologicznego;
- 63) kamica, procesy zapalne, rak i inne choroby pęcherzyka żółciowego zewnątrzwątrobowych dróg żółciowych wraz z brodawką Vatera;
- 64) diagnostyka ostrych i przewlekłych zapaleń trzustki;
- 65) diagnostyka morfologiczna raka trzustki, ze szczególnym uwzględnieniem oceny materiału cytologicznego;
- 66) inne nowotwory trzustki;

- 67) inne choroby zewnątrzwydzielniczej części trzustki;
- 68) choroby wewnątrzwydzielniczej części trzustki, ze szczególnym uwzględnieniem nowotworów;
- 69) rozpoznawanie wad wrodzonych i genetycznie uwarunkowanych chorób nerek;
- 70) glomerulopatie: etiopatogeneza i diagnostyka z biopsji gruboigłowej nerki, z uwzględnieniem oceny immunofluorescencyjnej i mikroskopowo-elektronowej;
- 71) śródmiąższowo-kanalikowe choroby nerek;
- 72) choroby nerek związane ze zmianami w obrębie naczyń;
- 73) zmiany nerkowe wtórne do chorób metabolicznych, kolagenoz i innych procesów systemowych;
- 74) rozpoznawanie nowotworów nerek występujących w praktyce pediatrycznej;
- 75) nowotwory nerek występujące u dorosłych – rozpoznawanie, diagnostyka, morfologiczne czynniki rokownicze;
- 76) zapalenia pęcherza moczowego;
- 77) nowotwory nabłonkowe dróg moczowych – klasyfikacja, różnicowanie, podziały według aktualnej klasyfikacji WHO;
- 78) inne nowotwory dróg moczowych;
- 79) rozrost guzkowy, zapalenia oraz inne nienowotworowe choroby gruczołu krokowego;
- 80) epidemiologia, diagnostyka, oraz czynniki prognostyczne w raku gruczołu krokowego, z uwzględnieniem diagnostyki cytologicznej, oceny biopsji gruboigłowej oraz materiału operacyjnego;
- 81) diagnostyka pozostałych nowotworów gruczołu krokowego;
- 82) zapalne procesy jądra i najądrza;
- 83) diagnostyka nowotworów jajnika;
- 84) nowotwory germinalne w obrębie gonady męskiej i żeńskiej, diagnostyka, morfologiczne czynniki prognostyczne;
- 85) rozpoznawanie innych nowotworów swoistych dla gonad;
- 86) choroby zewnętrznych narządów płciowych męskich;
- 87) ważniejsze nowotworowe i nienowotworowe choroby sromu i pochwy;
- 88) nienowotworowe zmiany w obrębie szyjki macicy: zapalenia, zmiany metaplastyczne, zmiany rozwojowe, endometrioza;

- 89) diagnostyka cytologiczna zmian w szyjce macicy, ze szczególnym uwzględnieniem zmian przedrakowych i raka szyjki macicy;
- 90) patomorfologia błony śluzowej trzonu związana z cyklem miesięcznym oraz zmiany związane z jego zaburzeniami;
- 91) zmiany rozrostowe endometrium – rozpoznawanie;
- 92) rak trzonu macicy;
- 93) zmiany w narządzie rodnym związane ze stosowaniem leczenia hormonalnego;
- 94) diagnostyka nowotworów z mięśniówki gładkiej;
- 95) inne mezenchymalne nowotwory trzonu macicy;
- 96) choroby jajowodów związane z procesami zapalnymi, endometriozą, pierwotnymi i wtórnymi nowotworami;
- 97) nienowotworowe choroby jajników, ze szczególnym uwzględnieniem różnicowania torbieli;
- 98) patologia popłodu: histologiczne rozpoznawanie ciąży ektopowej i zmian do niej wtórnych, rozpoznawanie zakażeń wewnątrzmacicznych i przyczyn poronienia lub wewnątrzmacicznego obumarcia płodu, ciążowa choroba trofoblastyczna oraz inne powikłania ciąży;
- 99) epidemiologia, diagnostyka, czynniki rokownicze w raku piersi wraz z diagnostyką z materiału cytologicznego, biopsji gruboigłowej, materiału śródoperacyjnego i chirurgicznego;
- 100) inne nowotwory i choroby nienowotworowe sutka;
- 101) zapalne i odczynowe choroby węzłów chłonnych;
- 102) chłoniak Hodgkina: diagnostyka, różnicowanie, klasyfikacja, czynniki prognostyczne;
- 103) podstawy klasyfikacji chłoniaków nieziarniczych wraz z zastosowaniem immunohistochemii, cytometrii przepływowej oraz elementy metod molekularnych w ich różnicowaniu;
- 104) morfologiczna diagnostyka różnicowa najważniejszych chorób śledziony;
- 105) diagnostyka najważniejszych chorób rozrostowych i innych chorób szpiku;
- 106) patomorfologia zapaleń i zmian zwyrodnieniowych stawów;
- 107) zapalenia i inne zmiany nienowotworowe kości;

- 108) diagnostyka nowotworów kości i stawów, z uwzględnieniem obrazu radiologicznego i klinicznego oraz oceny materiału biopsyjnego, w tym śródoperacyjnego i chirurgicznego;
- 109) epidemiologia, klasyfikacja i diagnostyka morfologiczna nowotworów tkanek miękkich wraz z zastosowaniem immunohistochemii, mikroskopii elektronowej oraz metod molekularnych w diagnostyce;
- 110) nienowotworowe choroby tkanek miękkich;
- 111) zapalenie otrzewnej – etiologia, diagnostyka różnicowa przyczyn i rozpoznanie morfologiczne;
- 112) ocena cytologiczna płynu pochodzącego z jamy otrzewnej, a szczególnie jej rola w rozpoznawaniu i różnicowaniu rozsiewu nowotworów do otrzewnej;
- 113) podstawy diagnostyki morfologicznej układowych zapaleń naczyń wraz z immunopatologią chorób naczyń;
- 114) ocena histologiczna mięśnia sercowego, w tym elementy oceny patomorfologicznej biopsji endomiokardialnej w kontekście rozpoznawania zapalenia mięśnia sercowego;
- 115) podstawy diagnostyki neuropatologicznej chorób nienowotworowych i nowotworowych;
- 116) podstawy diagnostyki morfologicznych wybranych chorób mięśni;
- 117) wybrane zagadnienia chorób gałki ocznej;
- 118) podstawy diagnostyki wad wrodzonych płodów i noworodków – elementy diagnostyki sekcyjnej.

III. WYMAGANE UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNE

Oczekuje się, że lekarz po ukończeniu modułu podstawowego w zakresie patomorfologii wykaze się umiejętnością:

- 1) sprawnego wykonania badania sekcyjnego i interpretacji stwierdzonych zmian makroskopowych oraz zabezpieczenia tkanek do badania histologicznego;
- 2) prawidłowego sporządzenia dokumentacji badania sekcyjnego oraz zasad przekazania sekcji dla celów sądowo-medycznych;
- 3) wykonania rutynowych czynności diagnostyki patomorfologicznej związanych z opracowaniem materiału cytologicznego i tkankowego w postaci: wycinków,

wyskrobin, biopsji gruboigłowych, materiałów pooperacyjnych oraz właściwej interpretacji stwierdzonych zmian, w zakresie podstawowym;

- 4) oceny prawidłowej budowy oraz interpretacji histologicznych zmian w materiałach cytologicznych oraz z: wycinków, biopsji gruboigłowych, materiałów pooperacyjnych, w zakresie podstawowym;
- 5) wykonania i oceny badań cytologicznych (wymazy, płyny z jam ciała, aspiraty cienkoigłowe, preparaty odbitkowe);
- 6) zasad wskazań do wykonania oraz interpretacji wyników technik specjalnych: immunopatologicznych (cytometria przepływowa, immunocytochemia, immunohistochemia), histochemicznych, mikroskopii elektronowej oraz metod biologii molekularnej, w zakresie podstawowym.

IV. FORMY I METODY SZKOLENIA

A – Kursy specjalizacyjne

Uwaga: Lekarz uzyska zaliczenie tylko tych kursów, które zostały wpisane na prowadzoną przez CMKP listę kursów specjalizacyjnych, publikowaną corocznie na stronie internetowej CMKP: www.cmkp.edu.pl.

Czas trwania kursów jest określony w dniach i godzinach dydaktycznych, przy czym 1 godzina dydaktyczna trwa 45 minut. Łączny czas trwania poszczególnych zajęć dydaktycznych w trakcie jednego dnia kursu nie może przekraczać 8 godzin dydaktycznych.

Wybrane kursy specjalizacyjne mogą być realizowane w formie e-learningowej.

Kursy specjalizacyjne objęte programem specjalizacji są realizowane w dni robocze.

1. Kurs: „Histopatologia onkologiczna” – zakres podstawowy

Cel kursu:

wprowadzenie do zagadnień patomorfologicznej diagnostyki chorób nowotworowych z uwzględnieniem stanów przednowotworowych.

Zakres wiedzy:

- 1) przedstawienie klasyfikacji nowotworów różnych narządów i tkanek, ze szczególnym uwzględnieniem klasyfikacji opracowanych przez Światową Organizację Zdrowia;
- 2) zapoznanie uczestników z diagnostyką różnicową na poziomie mikroskopu świetlnego;
- 3) praktyczne zastosowanie immunopatologii w diagnostyce różnicowej nowotworów;
- 4) umiejętność właściwego wykorzystania technik specjalnych, takich jak mikroskopia elektronowa i metody biologii molekularnej w przypadku nowotworów, w których techniki te są niezbędne dla szczegółowego, z punktu widzenia klinicznego, określenia typu bądź podtypu guza;
- 5) zapoznanie uczestników z podstawowymi patomorfologicznymi czynnikami prognostycznymi i predykcyjnymi.

Zakres umiejętności praktycznych:

- 1) diagnostyka morfologiczna (opisy makroskopowe i mikroskopowe) materiałów tkankowych zawierających zmiany nowotworowe;
- 2) dobór panelu odczynów immunohistochemicznych odpowiedni dla danego typu nowotworu oraz niezbędnego w diagnostyce różnicowej;
- 3) analiza wyników odczynów immunohistochemicznych w kontekście zmian mikroskopowych;
- 4) dobór technik badań dodatkowych odpowiedni dla danego typu nowotworu oraz niezbędnego w diagnostyce różnicowej;
- 5) analiza wyników badań dodatkowych w diagnostyce chorób nowotworowych.

Czas trwania kursu: 10 dni (80 godzin dydaktycznych).

Forma realizacji kursu: z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość oraz stacjonarnie.

Forma zaliczenia kursu: potwierdzenie uczestnictwa w kursie oraz zaliczenie sprawdzianu, z zakresu wiedzy i umiejętności praktycznych objętych programem kursu.

2. Kurs: „Cytologia kliniczna” – zakres podstawowy

Cel kursu:

przygotowanie do oceny materiału cytologicznego.

Zakres wiedzy:

współczesne kryteria cytodiagnostyczne, umożliwiające różnicowanie zmian łagodnych i złośliwych, a w wybranych przypadkach, umożliwiające określenie typu histologicznego nowotworów.

Zakres umiejętności praktycznych:

- 1) praktyczna umiejętność diagnostyki mikroskopowej materiałów cytologicznych;
- 2) umiejętność podstawowej diagnostyki różnicowej materiałów cytologicznych.

Czas trwania kursu: 5 dni (40 godzin dydaktycznych).

Forma realizacji kursu: z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość oraz stacjonarnie.

Forma zaliczenia kursu: potwierdzenie uczestnictwa w kursie oraz zaliczenie sprawdzianu, z zakresu wiedzy i umiejętności praktycznych objętych programem kursu.

3. Kurs: „Cytologia ginekologiczna”

Cel kursu:

przygotowanie do samodzielnej diagnostyki materiału cytologii szyjki macicy.

Zakres wiedzy:

- 1) zapoznanie uczestników z patomorfologią i cytopatologią stanów przedrakowych i nowotworów narządu rodności kobiety, ze szczególnym uwzględnieniem raka szyjki macicy;
- 2) szczegółowe omówienie klasyfikacji zmian przedrakowych i nowotworów szyjki macicy i roli zakażeń HPV;
- 3) zapoznanie uczestników z systemem Bethesda i umiejętność praktycznego stosowania tego systemu, z uwzględnieniem różnych klasyfikacji zmian przednowotworowych i nowotworów narządów rodnych.

Zakres umiejętności praktycznych:

- 1) praktyczna umiejętność diagnostyki mikroskopowej materiałów cytologii szyjki macicy;
- 2) umiejętność diagnostyki różnicowej w ocenie cytologii szyjki macicy;

3) umiejętność zastosowania systemu Bethesda.

Czas trwania kursu: 15 dni (120 godzin dydaktycznych).

Forma realizacji kursu: z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość oraz stacjonarnie.

Forma zaliczenia kursu: potwierdzenie uczestnictwa w kursie oraz zaliczenie sprawdzianu, z zakresu wiedzy i umiejętności praktycznych objętych programem kursu.

4.Kurs: „Orzecznictwo lekarskie”

Cel kursu:

nabycie przez lekarzy wiedzy teoretycznej i praktycznej na temat prawidłowego formułowania opinii bądź orzeczeń oceniających stan zdrowia pacjenta.

Zakres wiedzy:

- 1) podstawowe zasady systemu ochrony zdrowia w Polsce, w tym regulacje dotyczące zawodów medycznych;
- 2) system zabezpieczenia społecznego w razie choroby i jej następstw realizowany w ramach: powszechnego ubezpieczenia społecznego pracowników, osób pracujących na własny rachunek i rolników, zaopatrzenia społecznego, pomocy społecznej oraz systemu wspierania osób niepełnosprawnych i pracodawców;
- 3) zasady orzecznictwa lekarskiego, zasady sporządzania orzeczeń, a także podstawowe zasady i cele badania stanu zdrowia dla celów orzeczniczych;
- 4) specyfika wzajemnej relacji między osobą badaną a lekarzem orzecznikiem;
- 5) zasady prawidłowego prowadzenia dokumentacji medycznej i odpowiedzialność za prowadzenie jej niezgodnie z prawem;
- 6) zasady odpowiedzialności prawnej lekarza (cywilnej, karnej i zawodowej), umiejętność porównania, rodzaje ubezpieczeń medycznych;
- 7) zakres odpowiedzialności lekarzy oraz podmiotów leczniczych. Podstawy prawa pracy;
- 8) pojęcie błędu medycznego, najczęstsze przyczyny błędów medycznych i zasady opiniowania w takich przypadkach;
- 9) istota, podział oraz zasady opiniowania sądowno-lekarskiego dotyczące: zdolności do udziału w czynnościach procesowych, uszczerbku na zdrowiu;

10) najważniejsze dziedziny, w których opiniowanie lekarskie jest konieczne i niezbędne. Odrębności opiniowania m.in. na potrzeby psychiatrii, prawa pracy, ubezpieczycieli komercyjnych;

11) znaczenie i zasady rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej.

Czas trwania kursu: 3 dni (24 godziny dydaktyczne).

Forma realizacji kursu: z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub stacjonarnie.

Forma zaliczenia kursu: potwierdzenie uczestnictwa w kursie oraz zaliczenie sprawdzianu z zakresu wiedzy objętej programem kursu.

5. Kurs: „Profilaktyka i promocja zdrowia”

Cel kursu:

nabycie przez lekarzy wiedzy teoretycznej i praktycznej na temat aktualnych reguł prowadzenia profilaktyki chorób/problemów zdrowotnych oraz promocji zdrowia – zarówno w odniesieniu do jednostek (pacjentów) jak też społeczności, również zawodowej.

Założeniem kursu jest też kształtowanie kompetencji społecznych, w tym promowanie autorefleksji i krytycznego myślenia oraz rozwijania współpracy na rzecz zdrowia. Ponadto kurs dąży do kształtowania postaw etycznych, promowania „pro-profilaktycznej” kultury pracy w sektorze zdrowia, a także stałego samokształcenia lekarzy w celu poszerzania oraz pogłębiania wiedzy i umiejętności związanych z profilaktyką oraz promocją zdrowia.

Zakres wiedzy:

Część I: Naukowe i etyczne podstawy profilaktyki oraz promocji zdrowia:

- 1) modele zdrowia, determinanty zdrowia i ich nowoczesna kwantyfikacja, piramida wpływu na zdrowie (wg Freiden 2015);
- 2) gradient zdrowia w populacji, przyczyny i tzw. przyczyny przyczyn, w tym polityki publiczne, podejścia do przeciwdziałania nierównościom/niesprawiedliwościom w zdrowiu, w tym tzw. *group-gap-gradient*, proporcjonalny uniwersalizm;
- 3) podstawowe definicje i cele profilaktyki chorób oraz promocji zdrowia, w tym promocji zdrowia wg Karty Ottawskiej (WHO 1986), podobieństwa i różnice;
- 4) interpretacje, podejścia i strategie profilaktyki:

- a) indywidualna w ramach opieki medycznej, w tym medycyna stylu życia, populacyjna w działaniach zdrowia publicznego,
  - b) *primordial*, pierwotna, wtórna, trzeciorzędowa, czwartorzędowa – zastosowania,
  - c) wysokiego ryzyka, populacyjna – zastosowania,
  - d) uniwersalna, selektywna, wskazująca – zastosowania,
  - e) inne podejścia i strategie profilaktyki – zastosowania;
- 5) interpretacje, podejścia i strategie promocji zdrowia:
- a) podejście WHO, w tym siedliskowe, zastosowania, m.in. szpitale i placówki medyczne promujące zdrowie (w tym promocja zdrowia na rzecz pracowników ochrony zdrowia), szkoły promujące zdrowie, zdrowie miasta,
  - b) inne podejścia i strategie promocji zdrowia stosowane w podmiotach leczniczych:
    - cztery obszary aktywności lekarza w promocji zdrowia (wg Beattie 1991),
    - podejścia medyczne, behawioralne, edukacyjne, skoncentrowane na kliencie/upodmiotowienie, zmiana społeczna (wg Ewles, Simnett 2003),
    - udział lekarzy w przeciwdziałaniu nierównościom/niesprawiedliwościom w zdrowiu,
    - rola postaw lekarza w kształtowaniu prozdrowotnych zachowań pacjenta;
- 6) działalność zgodna z zasadami *Evidence Based Practice (policy/public health/disease prevention/health promotion/health education)*, wykorzystanie baz dobrych praktyk;
- 7) zasady etyczne w działalności profilaktycznej oraz w promocji zdrowia, działania niepożądane działalności profilaktycznej/promocji zdrowia;
- 8) aktualne i pożądane: struktura i organizacja działalności profilaktycznej oraz promocji zdrowia, kompetencje pracowników, aspekty ekonomiczne.

Cześć II: Ogólna charakterystyka i skuteczność wybranych metod działania w profilaktyce chorób oraz w promocji zdrowia:

- 1) cykl życia programu szczepień, wątpliwości wobec szczepionek (*vaccine hesitancy*), modele uwarunkowań *hesitancy*, w tym 3C, 4C, 5C, podejście WHO do przeciwdziałania zjawisku *hesitancy* i zwiększania wyszczepialności

- (aktualnie w oparciu o model COM-B);
- 2) masowe (zorganizowane) badania przesiewowe, różnice w stosunku do badań diagnostycznych, kryteria wdrożenia, działania niepożądane, bilans korzyści i strat;
  - 3) edukacja zdrowotna, edukacja pacjenta, poradnictwo, *coaching*, podobieństwa i różnice, zasady postępowania;
  - 4) komunikowanie o zdrowiu za pośrednictwem starych i nowych mediów, możliwości i ograniczenia, cechy poprawnej informacji o zdrowiu, infodemia, profilaktyka piątego rzędu, komunikowanie ryzyka w sytuacjach kryzysowych;
  - 5) praca ze społecznością lokalną, w tym organizacja/mobilizacja społeczności, procesy, zasady, metody postępowania, *social prescribing*;
  - 6) zdrowie we wszystkich politykach (*Health in All Policies*), metody postępowania, w tym rzecznicтво zdrowotne, ocena wpływu na zdrowie (*Health Impact Assessment*);
  - 7) programy zdrowotne jako narzędzie realizacji populacyjnej profilaktyki chorób i promocji zdrowia, ocena potrzeb zdrowotnych, schematy planowania, teorie zmiany zachowań, monitorowanie i ewaluacja programów;
  - 8) przywództwo w sektorze zdrowia;
  - 9) inne aktualne i ważne metody działania (np. interwencje nefarmaceutyczne w stosunku do COVID-19).

Część III: Zastosowania profilaktyki oraz promocji zdrowia (w tym rekomendacje, działania, metody, narzędzia, materiały, etc.) **do praktycznej kontroli chorób/ problemów zdrowotnych** (tj. do zmniejszania zapadalności, chorobowości i umieralności do poziomu, który jest w danym kontekście (czasu, miejsca, warunków) możliwy do zaakceptowania przy użyciu metod zapobiegawczych i leczniczych):

- 1) zalecenia żywieniowe, poprawa żywienia, minimalna interwencja w otyłości;
- 2) zalecenia nt. poziomu aktywności fizycznej wg WHO, zwiększanie aktywności fizycznej;
- 3) promocja zdrowia psychicznego, zapobieganie samobójstwom;
- 4) przeciwdziałanie paleniu tytoniu, w tym strategia minimalnej interwencji antytytoniowej, redukcja szkód;
- 5) przeciwdziałanie używaniu substancji psychoaktywnych, w tym strategia redukcji szkód, oraz uzależnieniom behawioralnym;

- 6) zapobieganie upadkom osób starszych;
- 7) inne aktualne zalecenia prozdrowotne w kontekście czynników ryzyka chorób bądź konkretnych chorób/problemów zdrowotnych (np. zanieczyszczenie powietrza, zmiana klimatu, model diety planetarnej, *One Health*);
- 8) zasady zarządzania epidemiami chorób zakaźnych, organizacja i funkcjonowanie opieki zdrowotnej, wnioski z pandemii COVID-19.

Czas trwania kursu: 2 dni (16 godzin dydaktycznych).

Forma realizacji kursu: z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub stacjonarnie.

Forma zaliczenia kursu: potwierdzenie uczestnictwa w kursie oraz zaliczenie sprawdzianu z zakresu wiedzy objętej programem kursu.

B – Staże kierunkowe

Lekarz jest zobowiązany do odbycia niżej wymienionych staży. Czas trwania stażu podany jest w tygodniach i dniach roboczych w wymiarze czasu pracy 7 godzin 35 minut dziennie. Staż należy przedłużyć o każdy dzień nieobecności, w tym również o dni ustawowo wolne od pracy w danym roku.

1. Staż podstawowy w zakresie patomorfologii

Cel stażu:

zdobycie wiedzy oraz nabycie umiejętności niezbędnych do prowadzenia diagnostyki patomorfologicznej.

Zakres wiedzy teoretycznej:

W czasie stażu lekarz powinien opanować zakres wiedzy wymieniony w punkcie „II. Wymagana wiedza” niniejszego programu.

Zakres umiejętności praktycznych:

W czasie stażu lekarz powinien nabyć umiejętności:

- 1) sprawnego wykonania badania sekcyjnego i interpretacji stwierdzonych zmian makroskopowych oraz zabezpieczenia tkanek do badania histologicznego;
- 2) prawidłowego sporządzenia dokumentacji badania sekcyjnego;
- 3) zabezpieczenia narządów i tkanek do badań sądowo-lekarskich;

- 4) wykonania rutynowych czynności diagnostyki patomorfologicznej związanych z opracowaniem materiału cytologicznego i tkankowego w postaci: wycinków, wyskrobin, biopsji gruboigłowych, materiałów pooperacyjnych oraz właściwej interpretacji stwierdzonych zmian, w zakresie podstawowym;
- 5) interpretacji histologicznych zmian w materiałach z: wycinków, biopsji gruboigłowych, materiałów pooperacyjnych, w zakresie podstawowym;
- 6) wykonania biopsji aspiracyjnej cienkoigłowej zmian palpacyjnych, jak też pobrania materiału drogą biopsji aspiracyjnej ze zmian niepalpacyjnych pod kontrolą USG lub TK, we współpracy z radiologiem i właściwej oceny materiału cytologicznego, w zakresie podstawowym;
- 7) wykonywania badań śródoperacyjnych (cytologicznych i histologicznych) i właściwej interpretacji stwierdzonych zmian, w zakresie podstawowym;
- 8) wykonania i oceny badań cytologicznych (wymazy, płyny z jam ciała, aspiraty cienkoigłowe, preparaty odbitkowe), w zakresie podstawowym;
- 9) oceny badań cytologicznych (wymazy, płyny z jam ciała, aspiraty cienkoigłowe, preparaty odbitkowe), w zakresie podstawowym;
- 10) zasad wskazań do wykonania oraz interpretacji wyników technik specjalnych: immunopatologicznych (cytometria przepływowa, immunocytochemia, immunohistochemia), histochemicznych, mikroskopii elektronowej oraz metod biologii molekularnej, w zakresie podstawowym;
- 11) organizowania prezentacji stwierdzanych zmian i prelekcji dla zespołów klinicznych w zakresie badanych przypadków.

Forma zaliczenia stażu (u kierownika specjalizacji):

- 1) złożenie kolokwium z zakresu wiedzy teoretycznej objętej programem stażu;
- 2) zaliczenie sprawdzianu z umiejętności praktycznych – potwierdzenie przez kierownika specjalizacji wykonanych przez lekarza zabiegów lub procedur medycznych objętych programem stażu.

Czas trwania stażu: 79 tygodni (395 dni roboczych).

Miejsce stażu: jednostka, która posiada akredytację do prowadzenia szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie patomorfologii.

2. Staż kierunkowy w zakresie medycyny sądowej

Cel stażu:

zapoznanie się zakresem działalności zakładów medycyny sądowej.

Zakres wiedzy teoretycznej:

Lekarz w czasie stażu zapoznaje się z przepisami prawnymi dotyczącymi sekcji sądowych.

Zakres umiejętności praktycznych:

W czasie stażu lekarz powinien nabyć praktyczne umiejętności zabezpieczania narządów i tkanek do badań specjalnych, w szczególności toksykologicznych.

Forma zaliczenia stażu (u kierownika stażu):

- 1) zaliczenie kolokwium z zakresu wiedzy teoretycznej objętej programem stażu;
- 2) zaliczenie sprawdzianu z umiejętności praktycznych – potwierdzenie przez kierownika stażu wykonanych przez lekarza zabiegów lub procedur medycznych objętych programem stażu.

Czas trwania stażu: 2 tygodnie (10 dni roboczych).

Miejsce stażu: jednostka, która posiada akredytację do prowadzenia szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie medycyny sądowej lub ww. stażu.

C – Szkolenie umiejętności wykonywania zabiegów i procedur medycznych

Oznaczenie procedur:

Kod A – wykonywanie samodzielne z asystą lub pod nadzorem kierownika specjalizacji albo lekarza specjalisty przez niego wyznaczonego (liczba)

Kod B – w których lekarz uczestniczy jako pierwsza asysta (liczba)

Wykaz i liczba zabiegów oraz procedur medycznych, które obowiązują lekarza w trakcie realizacji stażu podstawowego:

Zabiegi/procedury medyczne	kod A	kod B
1. badania pośmiertne	15	0
2. badania cytologiczne	co najmniej 700	0

	(w tym 200 badań cytologicznych nieginekologicznych)	
3. badania cytologiczne BAC	300	0
4. badania histopatologiczne	3000	0
5. badania śródoperacyjne	80	0
Łącznie	4095	0

W każdym roku szkolenia specjalizacyjnego lekarz jest zobowiązany do uczestniczenia w wykonywaniu badań w liczbie wynoszącej co najmniej 1/2 powyżej przedstawionych i powinno to być poświadczane w dokumentacji jednostki, w której lekarz odbywa szkolenie specjalizacyjne.

D – Samokształcenie

1. Studiowanie piśmiennictwa

Lekarz powinien korzystać z aktualnych podręczników i czasopism naukowych z zakresu patomorfologii, a także z innych źródeł wiedzy wskazanych przez kierownika specjalizacji.

2. Udział w działalności edukacyjnej

Lekarz powinien uczestniczyć w wydarzeniach edukacyjnych: konferencjach, seminariach, warsztatach i posiedzeniach naukowych o tematyce w zakresie patomorfologii oraz w innych wydarzeniach edukacyjnych organizowanych przez instytucje działające w zakresie ochrony zdrowia.

3. Dodatkowe dni na samokształcenie

Lekarzowi odbywającemu kształcenie specjalizacyjne przysługuje od dnia 1 stycznia 2019 r., 6 dni rocznie na samokształcenie, przeznaczonych na udział w konferencjach, kursach naukowych, kursach doskonalących i innych szkoleniach, związanych bezpośrednio z realizowaną przez lekarza dziedziną szkolenia specjalizacyjnego, zgodnie z wyborem i potrzebami edukacyjnymi lekarza. Termin

i sposób wykorzystania przez lekarza dodatkowych dni na samokształcenie wskazuje w uzgodnieniu z lekarzem kierownik specjalizacji poprzez odpowiednie skrócenie innych obowiązkowych elementów szkolenia specjalizacyjnego. Skrócenie to nie może dotyczyć kursów specjalizacyjnych a jedynie stażu podstawowego lub staży kierunkowych, przy czym wszystkie elementy szkolenia specjalizacyjnego (staże) muszą być zrealizowane i zaliczone. Kierownik specjalizacji w pierwszej kolejności decyduje o odpowiednim skróceniu czasu trwania stażu podstawowego, a jedynie w przypadku braku takiej możliwości odpowiednio skraca czas trwania staży kierunkowych, przy czym staż kierunkowy nie może ulec skróceniu o więcej niż połowę czasu trwania przewidzianą programem specjalizacji. Dodatkowe dni na samokształcenie niewykorzystane w danym roku specjalizacji nie przechodzą na kolejne lata szkolenia specjalizacyjnego.

V. OCENA WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNYCH

1. Sprawdziany i kolokwia z wiedzy teoretycznej

Lekarz jest zobowiązany do:

- 1) zaliczenia sprawdzianu lub kolokwium na zakończenie każdego kursu specjalizacyjnego z zakresu wiedzy objętej programem kursu (u kierownika kursu);
- 2) złożenia kolokwium na zakończenie każdego stażu z zakresu wiedzy objętej programem stażu (u kierownika stażu/kierownika specjalizacji).

2. Kolokwia po kursach i stażach

Lekarz zalicza u kierownika specjalizacji w ramach stażu podstawowego:

- 1) kolokwium z podstawowych wiadomości teoretycznych i sprawdzian z predyspozycji do oceny mikroskopowej (po 12 miesiącach szkolenia specjalizacyjnego); brak predyspozycji do oceny mikroskopowej badań patomorfologicznych uniemożliwia ukończenie szkolenia specjalizacyjnego;
- 2) sprawdzian z diagnostyki makroskopowej – badania pośmiertne, pobieranie materiału do badania histopatologicznego z materiałów pooperacyjnych (po 12 miesiącach szkolenia specjalizacyjnego).

Powyższe zaliczenia powinny odbyć się nie później niż 3 miesiące od ww. terminu pod rygorem wydłużenia czasu trwania szkolenia specjalizacyjnego.

3. Bieżąca ocena oraz sprawdziany umiejętności praktycznych

Kierownik specjalizacji lub kierownik stażu dokonuje bieżącej oceny umiejętności praktycznych nabywanych przez lekarza, w czasie poszczególnych staży.

Lekarz jest zobowiązany do zaliczenia sprawdzianu z umiejętności praktycznych (objętych programem stażu), tj. zaliczenie przez lekarza zabiegów i procedur medycznych wykonanych samodzielnie z asystą lub pod nadzorem kierownika specjalizacji albo lekarza specjalisty przez niego wyznaczonego (kod A) lub zabiegów i procedur medycznych, w których lekarz uczestniczy jako pierwsza asysta (kod B). Zaliczenie zostaje odnotowane w Elektronicznej Karcie Specjalizacji.

VI. CZAS TRWANIA MODUŁU PODSTAWOWEGO

Czas trwania modułu podstawowego w zakresie patomorfologii wynosi 2 lata.

Przebieg szkolenia specjalizacyjnego			
Nr kursu	Kursy specjalizacyjne:	Czas trwania	
		liczba tygodni	liczba dni roboczych
1.	Kurs: „Histopatologia onkologiczna” – zakres podstawowy	2	10
2.	Kurs: „Cytologia kliniczna” – zakres podstawowy	1	5
3.	Kurs: „Cytologia ginekologiczna”	3	15
4.	Kurs: „Orzecznictwo lekarskie”	0,6	3
5.	Kurs: „Profilaktyka i promocja zdrowia”	0,4	2
Łącznie czas trwania kursów specjalizacyjnych		7 tyg.	35
Nr stażu	Stáže kierunkowe:	Czas trwania	
		liczba tygodni	liczba dni roboczych
1.	Staż podstawowy w zakresie patomorfologii	79	395
2.	Staż kierunkowy w zakresie medycyny sądowej	2	10

Łącznie czas trwania staży kierunkowych	81 tyg.	405
Samokształcenie	4 dni	4
Łącznie czas trwania kształcenia specjalizacyjnego	88 tyg. i 4 dni	444
Urlopy i dni wolne od pracy:	Czas trwania	
	liczba tygodni	liczba dni roboczych
Urlopy wypoczynkowe	10 tyg. i 2 dni	52
Dni ustawowo wolne od pracy	5 tyg. i 1 dzień	26
Łącznie czas trwania szkolenia specjalizacyjnego	104 tyg. i 2 dni	522
Dodatkowe dni na samokształcenie (6 dni w każdym roku specjalizacji) przeznaczone na udział w konferencjach, kursach naukowych i doskonalących i innych szkoleniach w danej dziedzinie specjalizacji do wyboru lekarza	12	

VII. ZALICZENIE MODUŁU PODSTAWOWEGO

Potwierdzenia zrealizowania i zaliczenia modułu podstawowego dokonuje lekarz pełniący funkcję kierownika specjalizacji wyznaczony przez kierownika jednostki akredytowanej, w której lekarz odbywa moduł podstawowy.

CENTRUM MEDYCZNE
KSZTAŁCENIA
PODYPLOMOWEGO

**Program modułu specjalistycznego
w zakresie**

NEUROATOLOGII

Program modułu specjalistycznego opracował zespół ekspertów w składzie:

1. Prof. dr hab. Wiesława Grajkowska – konsultant krajowy w dziedzinie neuropatologii;
2. Prof. dr hab. Ewa Matyja – przedstawiciel konsultanta krajowego;
3. Prof. dr hab. Teresa Wierzba-Bobrowicz – przedstawiciel Stowarzyszenia Neuropatologów Polskich;
4. Prof. dr hab. Ewa Iżycka-Świeszewska – przedstawiciel Stowarzyszenia Neuropatologów Polskich;
5. Prof. dr hab. Dariusz Adamek – przedstawiciel Naczelnej Rady Lekarskiej;
6. Prof. dr hab. Andrzej Mróz – przedstawiciel Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego;
7. Dr hab. Robert Ostrowski – przedstawiciel Naczelnej Rady Lekarskiej odbywający szkolenie specjalizacyjne.

I. CELE SZKOLENIA SPECJALIZACYJNEGO

1. Uzyskane kompetencje zawodowe

Celem szkolenia specjalizacyjnego jest uzyskanie szczególnych kwalifikacji w dziedzinie neuropatologii umożliwiających zgodnie ze współczesną wiedzą medyczną:

- 1) samodzielną diagnostykę makroskopową i mikroskopową w zakresie histopatologii układu nerwowego, dającą podstawy do przekazania lekarzowi klinicyście informacji niezbędnych dla postawienia właściwej diagnozy i podjęcia leczenia oraz wysunięcia wniosków prognostycznych i predykcyjnych, a w przypadkach badań autopsyjnych mózgu i rdzenia kręgowego wyjaśnienie przyczyny zgonu;
- 2) przygotowanie i wydawanie specjalistycznych orzeczeń lekarskich, opinii, zaświadczeń i wniosków;
- 3) kierowanie zakładem lub pracownią neuropatologii;
- 4) kierowanie szkoleniem specjalizacyjnym innych lekarzy w dziedzinie neuropatologii;
- 5) kierowanie eksperymentem medycznym w dziedzinie neuropatologii,
- 6) propagowanie działań profilaktycznych oraz promocji zdrowia.

2. Uzyskane kompetencje społeczne

Lekarz w czasie szkolenia specjalizacyjnego kształtuje i rozwija postawę etyczną oraz doskonali pożądane cechy osobowości, takie jak:

- 1) kierowanie się w swoich działaniach nadrzędną zasadą dobra chorego;
- 2) respektowanie społecznie akceptowanego systemu wartości oraz zasad deontologicznych;
- 3) umiejętność podejmowania decyzji oraz gotowość wzięcia odpowiedzialności za postępowanie swoje i powierzonego sobie zespołu;
- 4) umiejętność właściwej organizacji pracy własnej i harmonijnej współpracy w zespole;
- 5) umiejętność przekazywania informacji o postępowaniu diagnostyczno-terapeutycznym i rokowaniu.

II. WYMAGANA WIEDZA

Oczekuje się, że lekarz po ukończeniu szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie neuropatologii wykaże się przedstawioną poniżej wiedzą:

- 1) szczegółowa histologia i patofizjologia ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego;
- 2) znajomość podstaw preparatyki histologicznej i immunohistochemicznej;
- 3) praktyczne zastosowanie badań immunohistochemicznych, ultrastrukturalnych i molekularnych w diagnostyce neuropatologicznej;
- 4) cytologia i patologia elementów ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego ze szczególnym uwzględnieniem neuronów i komórek gwałowych;
- 5) podstawy patogenezy chorób układu nerwowego;
- 6) obraz neuropatologiczny schorzeń ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego:
  - a) nowotwory ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego: epidemiologia, podłoże molekularne, obraz makroskopowy i mikroskopowy, aktualna zintegrowana klasyfikacja histopatologiczna wg WHO, czynniki prognostyczne i predykcyjne,
  - b) zespoły paranowotworowe,
  - c) zmiany naczyniowe i naczyniopochodne ośrodkowego układu nerwowego, w tym udary niedokrwienne i krwotoczne,

- d) zaburzenia rozwojowe i wady wrodzone układu nerwowego,
  - e) zaburzenia okołoporodowe ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego,
  - f) choroby metaboliczne przebiegające z zajęciem układu nerwowego;
  - g) urazy układu nerwowego,
  - h) choroby neurozwyrodnieniowe,
  - i) otępienie i procesy starzenia układu nerwowego,
  - j) choroby wywołane przez priony,
  - k) choroby demielinizacyjne,
  - l) choroby nerwów czaszkowych i obwodowych,
  - m) infekcje wirusowe, bakteryjne, grzybicze i pasożytnicze układu nerwowego,
  - n) encefalopatie egzogenne i endogenne,
  - o) neuropatologia padaczki;
- 7) cytopatologia płynu mózgowo-rdzeniowego;
- 8) podstawy genetyki, symptomatologii i neuropatologii chorób mitochondrialnych;
- 9) diagnostyka chorób nerwowo-mięśniowych z uwzględnieniem materiału biopsyjnego wycinków skóry, mięśni szkieletowych i nerwów.

III. WYMAGANE UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNE

Oczekuje się, że po ukończeniu szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie neuropatologii lekarz wykaże się umiejętnością:

- 1) oceny neuropatologicznej materiału operacyjnego i biopsyjnego, pobranego w trakcie operacji neurochirurgicznych, w tym biopsji stereotaktycznych, endoskopowych oraz badań śródoperacyjnych;
- 2) wykonania badania śródoperacyjnego z materiału pobranego w czasie zabiegu neurochirurgicznego;
- 3) diagnostyki nowotworów układu nerwowego wg aktualnej klasyfikacji WHO;
- 4) wykonania neuropatologicznego badania autopsyjnego mózgowia i rdzenia kręgowego, interpretacji stwierdzanych zmian makro- i mikroskopowych oraz prawidłowego sporządzenia dokumentacji badania pośmiertnego;
- 5) zabezpieczenia wycinków do badań morfologicznych, biochemicznych, molekularnych i sądowo-lekarskich;

- 6) oceny wycinków skóry, mięśni i nerwów, pobranych w celu diagnostyki chorób układu nerwowego;
- 7) oceny badań cytologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem płynu mózgowo-rdzeniowego;
- 8) interpretowania badań z zakresu immunohistochemii i biologii molekularnej oraz włączania ich w zintegrowaną diagnostykę fenotypowo-genotypową;
- 9) interpretacji wyników badań neuroobrazowych w porozumieniu z radiologami;
- 10) współpracy z lekarzami prowadzącymi chorych (neurologami, neurochirurgami i innymi) oraz patomorfologami;
- 11) organizowania prezentacji i prelekcji neuropatologicznych dla zespołów klinicznych w zakresie badanych przypadków.

IV. FORMY I METODY SZKOLENIA

A – Kursy specjalizacyjne

Uwaga: Lekarz uzyska zaliczenie tylko tych kursów, które zostały wpisane na prowadzoną przez CMKP listę kursów specjalizacyjnych, publikowaną corocznie na stronie internetowej CMKP: www.cmkp.edu.pl.

Czas trwania kursów jest określony w dniach i godzinach dydaktycznych, przy czym 1 godzina dydaktyczna = 45 minut. Łączny czas trwania poszczególnych zajęć dydaktycznych w trakcie jednego dnia kursu nie może przekraczać 8 godzin dydaktycznych.

Wybrane kursy specjalizacyjne mogą być realizowane w formie e-learningowej.

Kursy specjalizacyjne objęte programem specjalizacji są realizowane w dni robocze.

1. Kurs wprowadzający: „Wprowadzenie do specjalizacji w dziedzinie neuropatologii”

Cel kursu:

zapoznanie lekarzy z podstawowymi pojęciami neuropatologii oraz metodami nowoczesnej diagnostyki neuropatologicznej.

Zakres wiedzy:

lekarz, w ramach kursu powinien zapoznać się z poniższymi zagadnieniami:

- 1) wprowadzenie w problematykę, cele i obszar działania neuropatologii;

- 2) zadania, kompetencje i oczekiwane wyniki szkolenia specjalisty w neuropatologii;
- 3) podstawy dobrej praktyki lekarskiej, w tym zasady praktyki opartej na rzetelnych i aktualnych publikacjach;
- 4) podstawy farmakoekonomiki;
- 5) formalnoprawne podstawy doskonalenia zawodowego lekarzy;
- 6) podstawy onkologii;
- 7) podstawy biobankowania;
- 8) zagadnienia bezpieczeństwa w opiece zdrowotnej dotyczące bezpieczeństwa pacjentów i lekarzy;
- 9) zagadnienia histologii i patologii ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego;
- 10) diagnostykę neuropatologiczną zaburzeń rozwojowych;
- 11) diagnostykę prenatalną chorób metabolicznych i mitochondrialnych;
- 12) diagnostykę zapaleń OUN, chorób neurozwyrodnieniowych i demielinizacyjnych;
- 13) diagnostykę chorób naczyń i naczyniopochodnych;
- 14) diagnostykę chorób mięśni i obwodowego układu nerwowego;
- 15) diagnostykę encefalopatii egzogennych i endogennych;
- 16) diagnostykę nowotworów mózgu;
- 17) patogenezy omawianych jednostek chorobowych (włączając elementy biologii molekularnej).

Zakres umiejętności praktycznych:

- 1) ćwiczenia praktyczne, tj. ocena preparatów w mikroskopie świetlnym;
- 2) ocena preparatów zeskanowanych;
- 3) zapoznanie się z zastosowaniem mikroskopu elektronowego.

Czas trwania kursu: 5 dni (40 godzin dydaktycznych), w pierwszym roku szkolenia specjalizacyjnego.

Forma realizacji kursu: z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość oraz stacjonarnie.

Forma zaliczenia kursu: potwierdzenie uczestnictwa w kursie oraz zaliczenie sprawdzianu z zakresu wiedzy i umiejętności praktycznych objętych programem kursu.

2. Kurs: „Nowotwory układu nerwowego – diagnostyka i leczenie”

Cel kursu:

nabycie wiedzy teoretycznej i praktycznej w dziedzinie neuropatologii w zakresie nowotworów układu nerwowego.

Zakres wiedzy:

- 1) epidemiologia i diagnostyka neuroobrazowa nowotworów ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego;
- 2) nowoczesna diagnostyka neuropatologiczna nowotworów układu nerwowego wg aktualnej Klasyfikacji Nowotworów Ośrodkowego Układu Nerwowego WHO, oparta na charakterystyce fenotypowej i molekularnej;
- 3) diagnostyka różnicowa nowotworów pierwotnych i przerzutowych układu nerwowego;
- 4) rola neurochirurgii w diagnostyce i leczeniu nowotworów układu nerwowego;
- 5) postępowanie terapeutyczne w przypadku różnych nowotworów układu nerwowego.

Czas trwania kursu: 5 dni (40 godzin dydaktycznych).

Forma realizacji kursu: z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub stacjonarnie.

Forma zaliczenia kursu: potwierdzenie uczestnictwa w kursie oraz zaliczenie sprawdzianu z zakresu wiedzy objętej programem kursu.

3. Kurs: „Podstawy biologii molekularnej i neurogenetyki w diagnostyce neuropatologicznej”

Cel kursu:

nabycie wiedzy teoretycznej i praktycznej w dziedzinie neuropatologii w zakresie biologii molekularnej i neurogenetyki.

Zakres wiedzy:

- 1) nowe techniki biologii molekularnej w diagnostyce neuropatologicznej;
- 2) zasady zabezpieczania materiału do badań molekularnych;
- 3) heterogenność molekularna nowotworów układu nerwowego;
- 4) nowoczesna diagnostyka genetyczna jako podstawa terapii celowanej, nakierowanej na hamowanie określonych ścieżek sygnałowych;

- 5) praktyczne zastosowanie wybranych markerów molekularnych w diagnostyce nowotworów mózgu, prognozowaniu przebiegu klinicznego oraz stratyfikacji pacjentów do grup terapeutycznych;
- 6) przydatność biologii molekularnej w diagnostyce schorzeń neurozwyrodnieniowych, demielinizacyjnych, chorób mitochondrialnych, chorób mięśni i nerwów oraz schorzeń psychiatrycznych.

Czas trwania kursu: 3 dni (24 godziny dydaktyczne).

Forma realizacji kursu: z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub stacjonarnie.

Forma zaliczenia kursu: potwierdzenie uczestnictwa w kursie oraz zaliczenie sprawdzianu z zakresu wiedzy objętej programem kursu.

4. Kurs atestacyjny (podsumowujący) w dziedzinie neuropatologii

Przed przystąpieniem do realizacji programu kursu atestacyjnego organizator kursu jest zobowiązany do przeprowadzenia kolokwium sprawdzającego wiedzę nabytą w trakcie szkolenia specjalizacyjnego. Zakres wiedzy obejmuje kursy specjalizacyjne i staże zrealizowane w ramach całego szkolenia specjalizacyjnego.

Cel kursu:

podsumowanie wiedzy i umiejętności praktycznych w zakresie neuropatologii.

Czas trwania kursu: 5 dni (40 godzin dydaktycznych), w ostatnim roku szkolenia specjalizacyjnego przed przystąpieniem do PES.

Forma realizacji kursu: z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub stacjonarnie.

Forma zaliczenia kursu: potwierdzenie uczestnictwa w kursie oraz zaliczenie sprawdzianu z zakresu wiedzy objętej szkoleniem specjalizacyjnym.

B – Staże kierunkowe

Lekarz jest zobowiązany odbyć niżej wymienione staże. Czas trwania stażu podany jest w tygodniach i dniach roboczych w wymiarze czasu pracy 7 godzin 35 minut dziennie. Staż należy przedłużyć o każdy dzień nieobecności, w tym również o dni ustawowo wolne od pracy w danym roku.

1. Staż podstawowy w zakresie neuropatologii

Cel stażu:

nabycie umiejętności teoretycznych i praktycznych w zakresie diagnostyki neuropatologicznej.

Zakres wiedzy teoretycznej:

W czasie stażu lekarz jest zobowiązany nabyć wiedzę wymienioną w punkcie II niniejszego programu: „Wymagana wiedza”.

Zakres umiejętności praktycznych:

W czasie stażu specjalizacyjnego lekarz powinien nabyć umiejętności wymienione w punkcie III niniejszego programu: „Wymagane umiejętności praktyczne”. Powinien uczestniczyć w bieżącej diagnostyce neuropatologicznej, ze szczególnym uwzględnieniem materiału operacyjnego i biopsyjnego guzów mózgu oraz retrospektywnej analizie materiału archiwalnego. Ponadto samodzielnie wykonać sekcje mózgowia wraz z oceną makro i mikroskopową pobranych wycinków oraz ocenić preparaty przypadków diagnostycznych (materiał operacyjny, biopsyjny, w tym biopsje neurochirurgiczne, mięśni, skóry, nerwów obwodowych i badania cytologiczne płynu mózgowo-rdzeniowego).

Forma zaliczenia stażu (u kierownika specjalizacji):

- 1) złożenie kolokwium z zakresu wiedzy teoretycznej objętej programem stażu,
- 2) zaliczenie sprawdzianu z umiejętności praktycznych – potwierdzenie przez kierownika specjalizacji wykonanych przez lekarza zabiegów lub procedur medycznych objętych programem stażu.

Czas trwania stażu: 102 tygodnie (510 dni roboczych).

Miejsce stażu: jednostka, która posiada akredytację do prowadzenia szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie neuropatologii.

2. Staż kierunkowy w zakresie neurologii

Cel stażu:

nabycie umiejętności teoretycznych i praktycznych w zakresie neurologii przydatnych w diagnostyce neuropatologicznej.

Zakres wiedzy teoretycznej:

Staż z neurologii powinien umożliwić lekarzowi nabycie podstawowej wiedzy w zakresie patogenezy, objawów i diagnostyki chorób neurologicznych oraz interpretacji technik laboratoryjnych, w tym neuroobrazowych.

Zakres umiejętności praktycznych:

W czasie stażu lekarz powinien nabyć umiejętność:

- 1) podstawy diagnostyki i leczenia schorzeń neurologicznych u dorosłych;
- 2) podstaw interpretacji badań dodatkowych: EEG, CT, MRI, angiografii, USG, Doppler, EMG, oraz badań laboratoryjnych.

Forma zaliczenia stażu (u kierownika stażu):

- 1) złożenie kolokwium z zakresu wiedzy teoretycznej objętej programem stażu,
- 2) zaliczenie sprawdzianu z umiejętności praktycznych – potwierdzenie przez kierownika stażu wykonanych przez lekarza zabiegów lub procedur medycznych objętych programem stażu.

Czas trwania stażu: 14 tygodni (70 dni roboczych).

Miejsce stażu: jednostka, która posiada akredytację do prowadzenia szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie neurologii lub ww. stażu.

3. Staż kierunkowy w zakresie neurologii dziecięcej

Cel stażu:

nabycie umiejętności teoretycznych i praktycznych w zakresie neurologii dziecięcej przydatnych w diagnostyce neuropatologicznej.

Zakres wiedzy teoretycznej:

Staż z neurologii dziecięcej powinien umożliwić lekarzowi nabycie podstawowej wiedzy w zakresie patogenezy, objawów i diagnostyki dziecięcych chorób neurologicznych oraz interpretacji technik laboratoryjnych, w tym neuroobrazowych.

Zakres umiejętności praktycznych:

W czasie stażu lekarz powinien nabyć umiejętność:

- 1) podstawy diagnostyki i leczenia schorzeń neurologicznych u dzieci;
- 2) podstaw interpretacji badań dodatkowych: EEG, CT, MRI, angiografii, USG, Doppler, EMG, oraz badań laboratoryjnych.

Forma zaliczenia stażu (u kierownika specjalizacji):

- 3) złożenie kolokwium z zakresu wiedzy teoretycznej objętej programem stażu,

- 4) zaliczenie sprawdzianu z umiejętności praktycznych – potwierdzenie przez kierownika specjalizacji wykonanych przez lekarza zabiegów lub procedur medycznych objętych programem stażu.

Czas trwania stażu: 1 tydzień (5 dni roboczych).

Miejsce stażu: jednostka, która posiada akredytację do prowadzenia szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie neurologii dziecięcej lub ww. stażu.

4. Staż kierunkowy w zakresie neuroradiologii

Cel stażu:

nabycie wiedzy teoretycznej i praktycznej w zakresie diagnostyki neuroradiologicznej wykorzystywanych w diagnostyce neuropatologicznej.

Zakres wiedzy teoretycznej i praktycznej:

W czasie stażu lekarz powinien zapoznać się z diagnostyką obrazową chorób ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego:

- 1) RTG czaszki i kręgosłupa;
- 2) tomografią komputerową;
- 3) angiografią CT;
- 4) badanie rezonansem magnetycznym.

Forma zaliczenia stażu (u kierownika stażu):

- 1) złożenie kolokwium z zakresu wiedzy teoretycznej i praktycznej objętej programem stażu.

Czas trwania: 4 tygodnie (20 dni roboczych).

Miejsce stażu: zakład radiologii i diagnostyki obrazowej wykonujący badania neuroradiologiczne posiadającej akredytację do prowadzenia szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie radiologii i diagnostyki obrazowej lub ww. stażu.

5. Staż kierunkowy w zakresie neurochirurgii

Cel stażu:

nabycie wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych w zakresie neurochirurgii, wykorzystywanych diagnostyce neuropatologicznej.

Zakres wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych:

W czasie stażu lekarz powinien zapoznać się z diagnostyką kliniczną guzów, tętniaków, krwiałków i urazów ośrodkowego układu nerwowego oraz uczestniczyć w operacjach neurochirurgicznych i procedurach pobrania biopsji.

Forma zaliczenia stażu (u kierownika stażu):

- 1) złożenie kolokwium z zakresu wiedzy teoretycznej objętej programem stażu,
- 2) zaliczenie sprawdzianu z umiejętności praktycznych – potwierdzenie przez kierownika stażu wykonanych przez lekarza zabiegów lub procedur medycznych objętych programem stażu.

Czas trwania stażu: 4 tygodnie (20 dni roboczych).

Miejsce stażu: jednostka, która posiada akredytację do prowadzenia szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie neurochirurgii lub ww. stażu.

6. Staż kierunkowy w zakresie genetyki

Cel stażu:

nabycie wiedzy teoretycznych i praktycznej w zakresie genetyki przydatnej w diagnostyce neuropatologicznej.

Zakres wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych:

W czasie stażu lekarz powinien zapoznać się z technikami molekularnymi stosowanymi w diagnostyce chorób układu nerwowego oraz interpretacją uzyskanych wyników.

Forma zaliczenia stażu (u kierownika stażu):

- 1) złożenie kolokwium z zakresu wiedzy teoretycznej i praktycznej objętej programem stażu.

Czas trwania: 2 tygodnie (10 dni roboczych).

Miejsce stażu: jednostka, która posiada akredytację do prowadzenia szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie genetyki klinicznej lub ww. stażu.

C – Szkolenie umiejętności wykonywania zabiegów i procedur medycznych

Oznaczenie procedur:

Kod A – wykonywanie samodzielne z asystą lub pod nadzorem kierownika specjalizacji albo lekarza specjalisty przez niego wyznaczonego (liczba);

Kod B – w których lekarz uczestniczy jako pierwsza asysta (liczba).

*Wykaz i liczba zabiegów oraz procedur medycznych, które obowiązują lekarza w trakcie realizacji **stażu podstawowego**:*

Zabiegi/procedury medyczne	kod A	kod B
1. sekcje mózgu - badanie pośmiertne mózgowia i rdzenia kręgowego (badanie makroskopowe oraz badanie mikroskopowe pobranych wycinków)	20	20
2. ocena preparatów z przypadków diagnostycznych (materiał operacyjny, biopsyjny, w tym biopsje neurochirurgiczne, mięśni, skóry, nerwów obwodowych i badania cytologiczne płynu mózgowo-rdzeniowego).	500	0
Łącznie	520	20

Procedury obowiązkowe do wykonania w trakcie odbywania staży kierunkowych nie podlegają rozliczeniu w Elektronicznej Karcie Specjalizacji. Zaliczenie całości stażu oznacza zaliczenie wymaganych programem stażu operacji, zabiegów oraz procedur medycznych.

*Wykaz i liczba zabiegów oraz procedur medycznych, które obowiązują lekarza w trakcie realizacji **staży kierunkowych**:*

Zabiegi/procedury medyczne	kod A	kod B
1. uczestniczenie w operacjach neurochirurgicznych	0	2
2. uczestniczenie w procedurach pobrania biopsji	0	3
3. uczestnictwo w przeprowadzeniu badań molekularnych	0	5

Zabiegi/procedury medyczne	kod A	kod B
4. uczestniczenie w diagnostyce neurologicznej	0	30
5. uczestniczenie w diagnostyce neuroradiologicznej	0	30
Łącznie	0	70

D – Samokształcenie

Lekarz jest zobowiązany do ciągłego i aktywnego samokształcenia w celu pogłębiania swojej wiedzy, śledzenia postępów w dziedzinie neuropatologii, a w szczególności korzystania z polecanych pozycji piśmiennictwa, uczestniczenia w posiedzeniach edukacyjnych towarzystw naukowych, napisania publikacji i udziału w innych formach samokształcenia wskazanych przez kierownika specjalizacji.

1. Studiowanie piśmiennictwa

Lekarz powinien korzystać z aktualnych podręczników i czasopism naukowych z zakresu neuropatologii, w tym aktualnych pozycji literatury anglojęzycznej, a także z innych źródeł wiedzy wskazanych przez kierownika specjalizacji.

2. Udział w działalności edukacyjnej

Lekarz powinien uczestniczyć w działalności edukacyjnej Stowarzyszenia Neuropatologów Polskich oraz innych towarzystw naukowych, w szczególności Polskiego Towarzystwa Patologów i Polskiego Towarzystwa Neurologów i Towarzystwa Neurochirurgów Polskich oraz w innych wydarzeniach edukacyjnych organizowanych przez instytucje działające w zakresie ochrony zdrowia.

3. Przygotowanie publikacji

Lekarz jest zobowiązany do napisania pracy naukowej, opublikowanej w recenzowanym czasopiśmie medycznym, której lekarz jest autorem lub współautorem, lub pracy pogładowej – na temat objęty programem specjalizacji.

4. Dodatkowe dni na samokształcenie

Lekarzowi odbywającemu kształcenie specjalizacyjne przysługuje od dnia 1 stycznia 2019 r., 6 dni rocznie na samokształcenie, przeznaczonych na udział

w konferencjach, kursach naukowych, kursach doskonalących i innych szkoleniach, związanych bezpośrednio z realizowaną przez lekarza dziedziną szkolenia specjalizacyjnego, zgodnie z wyborem i potrzebami edukacyjnymi lekarza. Termin i sposób wykorzystania przez lekarza dodatkowych dni na samokształcenie wskazuje w uzgodnieniu z lekarzem kierownik specjalizacji poprzez odpowiednie skrócenie innych obowiązkowych elementów szkolenia specjalizacyjnego. Skrócenie to nie może dotyczyć kursów specjalizacyjnych a jedynie stażu podstawowego lub staży kierunkowych, przy czym wszystkie elementy szkolenia specjalizacyjnego (staże) muszą być zrealizowane i zaliczone. Kierownik specjalizacji w pierwszej kolejności decyduje o odpowiednim skróceniu czasu trwania stażu podstawowego, a jedynie w przypadku braku takiej możliwości odpowiednio skraca czas trwania staży kierunkowych, przy czym staż kierunkowy nie może ulec skróceniu o więcej niż połowę czasu trwania przewidzianą programem specjalizacji. Dodatkowe dni na samokształcenie niewykorzystane w danym roku specjalizacji nie przechodzą na kolejne lata szkolenia specjalizacyjnego.

V. OCENA WIEDZY I UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNYCH

1. Sprawdziany i kolokwia z wiedzy teoretycznej

Lekarz jest zobowiązany do:

- 1) zaliczenia sprawdzianu lub kolokwium na zakończenie każdego kursu specjalizacyjnego z zakresu wiedzy objętej programem kursu (u kierownika kursu);
- 2) złożenia kolokwium na zakończenie każdego stażu z zakresu wiedzy objętej programem stażu (u kierownika stażu/kierownika specjalizacji).

2. Bieżąca ocena oraz sprawdziany umiejętności praktycznych

Kierownik specjalizacji lub kierownik stażu dokonuje bieżącej oceny umiejętności praktycznych nabywanych przez lekarza, w czasie poszczególnych staży.

Lekarz jest zobowiązany do zaliczenia sprawdzianu z umiejętności praktycznych (objętych programem stażu), tj. zaliczenie przez lekarza zabiegów i procedur medycznych wykonanych samodzielnie z asystą lub pod nadzorem kierownika specjalizacji albo lekarza specjalisty przez niego wyznaczonego (kod A) lub

zabiegów i procedur medycznych, w których lekarz uczestniczy jako pierwsza asysta (kod B). Zaliczenie zostaje odnotowane w Elektronicznej Karcie Specjalizacji.

3. Ocena pracy naukowej lub pogładowej

Kierownik specjalizacji ocenia przygotowane przez lekarza opracowania teoretyczne objęte programem specjalizacji: pracę naukową lub pogładową.

VI. CZAS TRWANIA MODUŁU SPECJALISTYCZNEGO

Czas trwania modułu specjalistycznego w zakresie neuropatologii dla lekarzy, którzy zrealizowali moduł podstawowy w zakresie patomorfologii wynosi 3 lata.

Przebieg szkolenia specjalizacyjnego			
Nr kursu	Kursy specjalizacyjne:	Czas trwania	
		liczba tygodni	liczba dni roboczych
1	Kurs wprowadzający: „Wprowadzenie do specjalizacji w dziedzinie neuropatologii”	1	5
2	Kurs: „Nowotwory układu nerwowego – diagnostyka i leczenie”	1	5
3	Kurs: „Podstawy biologii molekularnej i neurogenetyki w diagnostyce neuropatologicznej”	0,6	3
4	Kurs atestacyjny (podsumowujący): „Neuropatologia”	1	5
Łącznie czas trwania kursów specjalizacyjnych		3 tyg. i 3 dni	18
Nr stażu	Staż kierunkowe:	Czas trwania	
		liczba tygodni	liczba dni roboczych
1	Staż podstawowy w zakresie neuropatologii	102	510
2	Staż kierunkowy w zakresie neurologii	14	70
3	Staż kierunkowy w zakresie neurologii dziecięcej	1	5

Przebieg szkolenia specjalizacyjnego			
4	Staż kierunkowy w zakresie neuroradiologii	4	20
5	Staż kierunkowy w zakresie neurochirurgii	4	20
6	Staż kierunkowy w zakresie genetyki	2	10
Łącznie czas trwania staży kierunkowych		127 tyg.	635
Samokształcenie		1 tydz. i 2 dni	7
Łącznie czas trwania kształcenia specjalizacyjnego		132 tyg.	660
Urlopy i dni wolne od pracy:		Czas trwania	
		liczba tygodni	liczba dni roboczych
Urlop szkoleniowy na przygotowanie i przystąpienie do PES		1 tydz. i 1 dzień	6
Urlopy wypoczynkowe		15 tyg. i 3 dni	78
Dni ustawowo wolne od pracy		7 tyg. i 4 dni	39
Łącznie czas trwania szkolenia specjalizacyjnego		156 tyg. i 3 dni	783
Dodatkowe dni na samokształcenie (6 dni w każdym roku specjalizacji) przeznaczone na udział w konferencjach, kursach naukowych i doskonalących i innych szkoleniach w danej dziedzinie specjalizacji do wyboru lekarza		18	

VII. PAŃSTWOWY EGZAMIN SPECJALIZACYJNY

Szkolenie specjalizacyjne w dziedzinie neuropatologii kończy się Państwowym Egzaminem Specjalizacyjnym, złożonym z egzaminu testowego i egzaminu ustnego:

- 1) egzamin testowy stanowi zbiór pytań z zakresu wymaganej wiedzy określonej w programie specjalizacji, zawierających pięć wariantów odpowiedzi, z których tylko jeden jest prawidłowy;
- 2) egzamin ustny zawiera pytania problemowe, dotyczące wymaganej wiedzy określonej w programie specjalizacji.

**Załącznik do programu specjalizacji
w zakresie neuropatologii**

STANDARDY AKREDYTACYJNE PODMIOTÓW SZKOLĄCYCH

– warunki, jakie musi spełnić jednostka w celu zapewnienia realizacji programu specjalizacji w dziedzinie neuropatologii

Podmiot prowadzący szkolenie specjalizacyjne jest zobowiązany spełnić poniższe standardy akredytacyjne:

1. *W zakresie prowadzenia działalności odpowiadającej profilowi szkolenia specjalizacyjnego:*
  - a) posiadanie w swojej strukturze organizacyjnej zakładu/pracowni neuropatologii lub innej komórki organizacyjnej posiadającej status podmiotu wykonującego działalność leczniczą, potwierdzoną w Księdze Rejestrowej właściwym kodem charakteryzującym specjalność komórki organizacyjnej zakładu leczniczego, wykonującej procedury medyczne z zakresu neuropatologii. Podstawą uzyskania akredytacji jest wykonywanie zabiegów i procedur wskazanych w stażu podstawowym.

2. *W zakresie zapewnienia warunków organizacyjnych umożliwiających realizację programu specjalizacji i samokształcenia określonej liczbie lekarzy:*
  - a) posiadanie odpowiedniego pomieszczenia dydaktycznego, wyposażonego w sprzęt audiowizualny, dostęp do Internetu oraz podstawowe podręczniki i czasopisma naukowe z zakresu objętego programem specjalizacji.

3. *W zakresie zapewnienia pełnienia nadzoru nad jakością szkolenia specjalizacyjnego:*
  - a) posiadanie komisji lub powołanie osoby odpowiedzialnej za ocenę jakości szkolenia, organizowanie cyklicznych spotkań z lekarzami odbywającymi szkolenie specjalizacyjne, przyjmowanie i analizowanie zgłaszanych przez lekarzy uwag dotyczących problemów w realizacji ww. szkolenia.

4. *W zakresie zapewnienia monitorowania dokumentacji szkolenia specjalizacyjnego danego lekarza:*
  - a) okresowa kontrola kart szkolenia specjalizacyjnego oraz indeksów wykonanych zabiegów i procedur medycznych lekarzy odbywających szkolenie specjalizacyjne,
  - b) weryfikacja terminowości odbywania i zaliczania kursów specjalizacyjnych, staży kierunkowych oraz wykonywania zabiegów i procedur medycznych objętych programem specjalizacji, dokonywana przez komisję lub osobę odpowiedzialną za ocenę jakości szkolenia.

5. *W zakresie zapewnienia odpowiedniej kadry:*
  - a) posiadanie kadry specjalistów, którzy mogą pełnić funkcję kierownika specjalizacji,
  - b) zalecane zatrudnianie kadry zapewniającej fachowe przygotowanie materiału do badań (techniki histologiczne, immunohistochemiczne, histochemiczne, ewentualnie ultrastrukturalne i molekularne) oraz przeprowadzenia diagnostyki.

6. *W zakresie zapewnienia sprzętu i aparatury niezbędnych do realizacji programu specjalizacji:*
  - a) posiadanie sprzętu i materiałów do wykonania badań oraz dostępu do innych badań ważnych w diagnostyce neuropatologicznej,
  - b) zapewnienie wyposażenia zakładu/pracowni neuropatologii w sprzęt niezbędny do przeprowadzania, krojenia, przechowywania i oglądania badanego materiału (mikrotomy, ultramikrotomy, cieplarki, mikroskopy itd.).

7. *W zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych umożliwiających zrealizowanie programu specjalizacji określonej liczbie lekarzy:*
  - a) prowadzenie działalności polegającej na udzielaniu pełnoprofilowych świadczeń zdrowotnych w dziedzinie neuropatologii,
  - b) wykonywanie procedur odpowiedniego rodzaju, w zakresie i liczbie umożliwiającej wszystkim lekarzom odbywającym szkolenie specjalizacyjne, w danej jednostce, realizację programu specjalizacji, w tym wykonanie zabiegów i procedur medycznych określonych w programie specjalizacji,

- c) zapewnienie dostępu w ramach jednostki organizacyjnej do zakładu/pracowni patomorfologii, lub zawarcie porozumień z inną jednostką posiadającą akredytację do prowadzenia szkolenia specjalizacyjnego w dziedzinie patomorfologii, która zapewni realizację pozostałych elementów programu specjalizacji,
- d) w zakładzie/pracowni neuropatologii rocznie/jedno miejsce szkoleniowe powinno się wykonywać co najmniej:
  - 20 badań pośmiertnych mózgowia i rdzenia kręgowego (badanie makroskopowe oraz badanie mikroskopowe pobranych wycinków),
  - 250 badań neuropatologicznych materiału neurochirurgicznego,
- e) podpisanie umów z jednostkami akredytowanymi na realizację staży kierunkowych określonych w programie specjalizacji, których jednostka nie zapewnia w ramach swojej struktury organizacyjnej.